

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИВНОЇ СТРАТЕГІЇ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Мілявський М. Ю.

Розкрито зміст, напрями та особливості фінансової діяльності комерційного банку. Розглянуто особливості корпоративного управління в комерційних банках з позиції статусу банку як різновиду корпорації і як учасника інших корпорацій. Визначена сутність, особливості та порядок формування корпоративної стратегії банку з точки зору теорії організації. Досліджені теоретичні підходи щодо визначення корпоративної стратегії комерційного банку. Розглянуті питання, які висвітлюють процес функціонування комерційного банку як корпоративного утворення з позиції системності організації фінансової роботи.

Раскрыты содержание, направления и особенности финансовой деятельности коммерческого банка. Рассмотрены особенности корпоративного управления в коммерческих банках с позиции статуса банка как разновидности корпорации и как участника других корпораций. Определена сущность, особенности и порядок формирования корпоративной стратегии банка с точки зрения теории организации. Исследованы теоретические подходы к определению корпоративной стратегии коммерческого банка. Рассмотрены вопросы, освещающие процесс функционирования коммерческого банка как корпоративного образования с позиции системности организации финансовой работы.

The author reveals the contents, direction and the peculiarities in the commercial Bank financial activities. The peculiarities corporate governance in commercial banks from the perspective of the Bank status as a variety corporation and as a member in other corporations. Determined the nature, characteristics and the procedure for the formation as a Bank's corporate strategy from the point of view of organization theory. The theoretical approaches to definition corporate strategy definition of commercial Bank are studied. Matters relating to the functioning of the commercial Bank as a corporate education from the perspective of a systemic financial organization work have been considered.

Мілявський М. Ю.

канд. екон. наук, доц. каф. ОА ДДМА
ych@dgma.donetsk.ua

ДДМА – Донбаська державна машинобудівна академія, м. Краматорськ.

УДК 336.71:06.05(02)

Мілявський М. Ю.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИВНОЇ СТРАТЕГІЇ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Економічна наукова думка багато уваги приділяє дослідженню корпоративної стратегії, при цьому трактування стратегії різноманітні. Дослідник із США А. Чендлер вважає, що стратегія – це визначення основних довгострокових цілей і завдань підприємства, прийняття курсу дій і розподіл ресурсів, необхідних для досягнення поставлених цілей.

Американські економісти Р. Кларк, В. Вільсон, Р. Дейнс, С. Надо дають визначення стратегії в широкому значенні й пов'язують її з фінансовою політикою і плануванням. Вона більшою мірою показує, якою корпорація може бути в майбутньому, ніж як цього досягти. За визначенням учених, корпоративна стратегія – це основа для вибору, альтернативи, що зумовлює природу і напрям організації корпоративних відносин. Стратегія – це мрія або передбачення. У своїй книзі «Перетворення організації» Ф.Ж. Гуйяр і Дж.Н. Келлі ввели в науковий обіг термін «стратегічний намір», під яким вони розуміють уявний образ кінцевої мети корпорації. Це намір, що символізує злиття аналітичних, емоційних і політичних елементів корпоративного мислення. З аналітичного погляду такий намір заснований на неупередженій оцінці конкурентного становища корпорації. Емоційний і політичний намір перетворюються в ідею, що оволодіває помислами всієї фірми, «навколо якої об'єднуються люди».

Метою дослідження є визначення сутності, особливостей та порядку формування корпоративної стратегії комерційного банку з точки зору теорії організації.

Формування і подальше функціонування корпоративного сектора економіки значною мірою залежить від ефективної роботи банків. Комерційні банки України притягуються для обслуговування кредитних ліній, наданих міжнародними фінансовими організаціями для цілей реструктуризації виробничого потенціалу України і підтримки ринкових перетворень. Їх діяльність істотно впливає на розвиток ринкових відносин в Україні, сприяє підвищенню ефективності суспільного виробництва. В даний час істотно розширена сфера діяльності банків, застосовуються нові напрями роботи і використовуються будь-які можливості збільшення прибутковості, якісно змінена теорія і практика ведення аналітичної і планової роботи, сформувався нова система управління комерційними банками.

Разом з тим, практика показує, що в багатьох банках надається недостатньо уваги питанням корпоративного управління, проведення оцінки і аналізу ефективності роботи АТ, корпоративні зобов'язання яких знаходяться в портфелі комерційного банку. Відсутність необхідного методичного забезпечення планової, аналітичної роботи в процесі організації корпоративного управління у результаті може з'явитися причиною неефективності діяльності банків.

Тому на сучасному етапі трансформації суб'єктів господарювання і розвитку корпоративного сектора в Україні особливу актуальність набувають дослідження напрямів реалізації стратегії корпоративного управління в умовах діяльності комерційних банків.

Теоретичні дослідження у сфері формування корпоративної стратегії комерційних банків були пов'язані із вивченням зарубіжного досвіду участі банків в управлінні корпораціями та визначенням напрямів банківського корпоративного контролю.

В роботі А. Саркисянца було виявлене, що інвестиційні банки (в США), торгові банки (у Великобританії), ділові банки (у Франції, Італії), які є суб'єктами корпоративного управління, беруть участь у вирішенні наступних задач:

- управління фінансами корпорації з метою забезпечення оптимальної структури капіталу і оптимізації грошових потоків;
- здійснення операцій щодо злиття, поглинання, розділення і відторгнення структурних підрозділів, а також захисту від наведених операцій;

- ведення операцій із цінними паперами корпорацій.

Зазначеним автором виявлено, що, не дивлячись на законодавчі обмеження, розвиток корпоративного сектора в США, Японії, країнах континентальної Європи, характеризується зростанням частки інвестованого фінансовими інститутами акціонерного капіталу. Разом з цим, дослідження не містять конкретних доказів – обґрунтувань зацікавленості банків в корпоративній участі, відсутні визначення стратегії і тактики банку як учасника корпоративного управління.

Можна виділити декілька наукових робіт, що присвячені проблемам активізації банківського корпоративного контролю. Зокрема, в результаті досліджень, проведених Е. Ленським і В. Цветковим, були виявлені зразкові масштаби фінансового контролю з боку банків при вивченні діяльності 200 найбільших корпорацій США. У результаті авторських досліджень були визначені наступні види фінансового контролю.

1. Повний фінансовий контроль, який характеризується наступним:

- фінансовій установі належить 10% або більше акцій корпорацій з правом голосу, при цьому немає інших подібних утримувачів;
- фінансова установа є провідним постачальником капіталу або має значне представництво в раді директорів корпорації.

2. Частковий фінансовий контроль з боку фінансової установи:

- володіння 10% або більше акцій корпорації з правом голосу, в той же час існують утримувачі такого ж рангу;
- значне представництво в Раді директорів корпорації, при цьому жоден утримувач не має пакету, що дає 10% і більш голосів.

За подібною класифікацією авторами було виділено види повного контролю з боку акціонерів – власників, часткового контролю акціонерів - власників, інші види контролю – з боку іноземних корпорацій, приватних осіб.

Проте результати досліджень показують лише непрямий зв'язок банківського корпоративного контролю із результативністю діяльності банку. Фактично неможливо встановити економічну зацікавленість банку в корпоративній участі і дослідити її як один з чинників вибору виду корпоративного контролю.

Моделі корпоративного управління були досліджені в наукових роботах С. Богачова, Ю. Пертуні, С. Пішпек, Н. Сирош, Р. Абляимова та інших авторів. В даних роботах доведено ефективність банківської участі в корпоративному управлінні, але з позиції корпорації, а не з погляду підвищення доходів самого банку.

Корпоративна поведінка комерційних банків України сьогодні характеризується такими особливостями: по-перше, до сфери інвестиційних інтересів комерційних банків відноситься дуже обмежена кількість вітчизняних АТ; по-друге, залишається невизначеною орієнтація комерційного банку на роль стратегічного або портфельного інвестора АТ; по-третє, не було визначено місце корпоративних цінних паперів в активах комерційного банку. Невирішення цих питань відображається в розмірах пакетів акцій, які контролюються деякими комерційними банками. Наприклад, КБ «Приватбанк» контролює 27,8% акцій ВАТ «Марганецький гірничо-збагачувальний комбінат». Величина вказаного пакету недостатня до контрольного пакету, але перевищує розмір портфельної інвестиції. В основному, придбання такого пакету корпоративних цінних паперів розглядається банком як спосіб збереження АТ в ролі постійного клієнта – позичальника або вкладника.

Стратегія корпоративного управління включає перспективну оцінку ефективності корпоративної участі комерційного банку в господарському товаристві або об'єднанні, поточне і довгострокове управління фінансовою і інвестиційною діяльністю банку, оцінку ефективності діяльності банку у складі елементів корпоративної інфраструктури.

Фондовий ринок є невід'ємною складовою фінансового ринку кожної країни. Одним із показників ефективності функціонування ринку цінних паперів є пріоритетний розвиток його організованого сектору, який характеризується прозорістю проведення операцій із цінни-

ми паперами, ліквідністю; формуванням справедливої ціни на активи. Проте в Україні частка організованого ринку в загальному обсязі торгів цінними паперами надзвичайно мала. До факторів, які стримують розвиток організованого ринку цінних паперів, можна віднести проблеми у сфері реєстрації та обліку цінних паперів, забезпеченні можливості залучення інвестицій на підприємства, зосередження укладання договорів купівлі - продажу цінних паперів на фондових біржах та інших організаторах торгівлі цінними паперами.

Відсутність єдиної концепції розвитку ринку цінних паперів, неврегульованість в управлінні з боку державних установ привели до утворення в країні децентралізованої, незбалансованої інфраструктури ринку цінних паперів зі значною часткою неорганізованого ринку. На регіональному рівні інфраструктура ринку цінних паперів ще більш деформована і слабозвинена. Ринок цінних паперів України має недостатньо розвинену кон'юнктуру і знаходиться в процесі становлення по відношенню до світових торгових площ, але в свою чергу піддається впливу зміни світової економічної кон'юнктури фінансових ринків. У результаті ринок цінних паперів не є достатньо ефективним механізмом залучення інвестицій; установи, що функціонують, в основному, займаються спекулятивними операціями та обслуговуванням процесів перерозподілу власності. За такої ситуації існує нагальна потреба розроблення методичних засад аналізу діяльності суб'єктів інфраструктури щодо розвитку і ефективного управління діяльності у сучасній кон'юнктурі ринку цінних паперів, визначення шляхів її вдосконалення та подальшого розвитку.

Проблеми розвитку національних фондових ринків розглянуто у працях вітчизняних науковців О. Мозгового, Б. Данилишина, З. Луцишина, І. Лютого. Проте в наукових дослідженнях немає єдиного підходу до визначення впливу фінансової глобалізації та зміни світової кон'юнктури фінансового ринку на розвиток фондового ринку, тож дослідження характеру цього впливу в умовах фінансової кризи є особливо актуальними.

Згідно з теорією хвиль М. Кондратьєва, світові ринки цінних паперів вступили у п'яту хвилю, тобто перебувають у зоні підвищених ризиків, тому характеризуються дуже високою волатильністю, яка перевищує історично крайні показники. При цьому групою ринків, найбільше схильних до волатильності, ринкових шоків і криз, залишаються ринки країн із економікою, що формується, до яких належить і Україна. У сучасній економічній літературі роль і сутність фондового ринку переважно досліджуються з точки зору особливостей випуску й обігу конкретних фінансових інструментів, механізму встановлення цін на цінні папери. Тож одним із засобів зниження фінансових ризиків є оптимізація роботи професійних учасників фондового ринку та інтеграція українського фондового ринку до європейської фінансової системи.

Фондовий ринок, як і фінансовий ринок у цілому, належить до так званого третього сектору економіки, що, як відомо, розвивається випереджаючими темпами порівняно з іншими її секторами. Так, наприкінці дев'яностих років минулого сторіччя майже 70% ВВП розвинутих країн створювалося саме у третьому секторі, зокрема у фінансовому секторі – до 27% ВВП.

Більшість американських економістів схильні до широкого розуміння фондового ринку як ринку всіх цінних паперів, хоча деякі їхні колеги включають у це поняття лише довгострокові цінні папери. Наприклад, З. Боді й Р. Мертон відносять до ринку грошей короткострокові боргові зобов'язання, до ринку капіталів - довгострокові зобов'язання й акції, а до фондового ринку лише акції. В. М. Опарін, структуруючи фінансовий ринок, виділяє фондовий ринок як складову ринку цінних паперів та включає до його складу лише акції. Разом із тим він вказує: «як правило, ринок капіталів ототожнюється з фондовим. У цілому це досить обґрунтовано, адже тривалий термін використання довго - і середньострокових позичок наближає їх за характером використання до власного капіталу».

Ринок цінних паперів – частина ринку позикових капіталів, де здійснюють емісію цінних паперів. Ринок цінних паперів (банки, фондова біржа, спеціальні кредитні установи) акумулює грошові нагромадження юридичних осіб і громадян та спрямовує їх на виробниче й невиробниче вкладення капіталів.

За структурою розрізняють первинний ринок цінних паперів, на якому здійснюють емісію і первинне розміщення цінних паперів, і вторинний ринок цінних паперів, де відбувається купівля-продаж (обіг) цінних паперів, випущених раніше. Інституційними установами ринку цінних паперів є спеціальні кредитні заклади та фондові біржі, які сприяють акумуляції грошей підприємств, банків, держави, приватних осіб та спрямуванню їх переважно у довгострокові інвестиції.

На первинному ринку цінних паперів учасниками завжди є емітенти та інвестори. Ринкова взаємодія між ними може відбуватися безпосередньо через брокерів і дилерів. Доходи від продажу цінних паперів на цьому ринку належать емітентові. Первинні ринки цінних паперів є тимчасовими ринками і здебільшого – не біржовими. Головною метою вторинного ринку цінних паперів є забезпечення ліквідності цінних паперів, тобто створення умов для найширшої торгівлі ними. Це своєю чергою надає можливості власникові цінних паперів реалізувати їх у найстисліші терміни за невизначених варіацій курсів та невисоких витрат на реалізацію. Дохід від продажу цінних паперів на цьому ринку належить не емітентові і не а власникам (інвесторам, дилерам), які на вторинному ринку цінних паперів є продавцями.

Комерційні банки одночасно можуть виступати як власники цінних паперів, тобто бути самостійними суб'єктами корпоративного управління. Серед комерційних банків-власників корпоративних цінних паперів можна виділити десять комерційних банків, у портфелі яких сконцентровані цінні папери на суму, що перевищує 1 млн. грн.

Комерційні банки також можуть виступати як торговці цінними паперами, посередники й інші професійні учасники фондового ринку. У цей час банки займають досить скромне місце серед посередників. Із всієї кількості дозволів на здійснення посередницької діяльності із цінними паперами, які були видані Міністерством фінансів України, на долю комерційних банків припадає 14,2%.

Комерційні банки можуть бути учасниками інфраструктури фондового ринку. По-перше, банки можуть виконувати функції депозитаріїв і зберігачів цінних паперів. По-друге, комерційні банки можуть виступати як незалежні реєстратори. Вплив комерційних банків, що виконують функції реєстраторів і депозитаріїв на корпоративне управління виявляється в тому, що вони враховують і оформлюють право власності на акції, забезпечують перехід прав власності від одних акціонерів до інших, складають реєстр акціонерів на певну дату, у тому числі на дату проведення загальних зборів акціонерів.

Реалізація стратегії корпоративного управління в комерційних банках здійснюється в наступних напрямках: емісія власних корпоративних зобов'язань, інвестиційні вкладання в корпоративні цінні папери АТ, виконання посередницьких і трастових операцій на фондовому ринку.

ВИСНОВКИ

Таким чином, будучи суб'єктами корпоративного управління, банки можуть виступати емітентами власних корпоративних зобов'язань і вкладати грошові кошти в корпоративні цінні папери АТ. Будучи власниками корпоративних цінних паперів, комерційні банки сприяють підвищенню фінансово-господарської діяльності корпорації, а отже, її привабливості для потенційних інвесторів. Крім того, комерційні банки, використовуючи механізм депозитарних розписок, можуть забезпечити придбання акцій корпорації іноземним інвестором.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Фінансова діяльність і корпоративна стратегія комерційних банків / Астапова Г.В., Ареф'єва О.В., Матвеев В.В., Мілявський М.Ю. // Монографія. – Київ: ЦУЛ, 2015 – 128 с.
2. Управление машиностроительным предприятием на основе совершенствования механизма корпоративного контроля и внутреннего аудита / Белопольский Н.Г., Мильявский М.Ю., Астапова Г.В., Филиппин И.В. // Монография. – Донецк: ООО «Восточный издательский дом», 2010 – 184с.